

קובץ

הערות וביאורים

בתורת

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

בעניני גאולה ומשיח
בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

עוסד חודש תשרי ה'תש"מ

ש"פ חיי שרה – מבה"ח כסלו
יום הבהיר ה"כ"ח" – ר"ח כסלו
שנה כז גליון ג [תתקח]

יוצא-לאור על-ידי

תלמידי ביהמ"ד דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

667 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושש לבריאה

מאה ושלוש שנה להולדת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

חסידות

דרושי "תורה אור" על פר' חיי"ש

הרב אלי' מטוסוב

חבר מערכת "אוצר החסידים"

בתו"א פר' חיי"ש נדפסו ד' דרושים :

מאמר א' בתו"א

א. ד"ה יגלה לך טעמי'. מאמר זה התחלתו בפזמון האריז"ל לסעודת יום שבת "יגלה לך טעמי' דבתריסר נהמי דאינון את בשמי' כפילא וקלישא". ומבאר בו בענין אכילת שבת ואכילת חול וענין המילויים וכפילא בשם הוי', ועוד ע"ש.

המאמר כאן הוא מה שאמר כ"ק אדה"ז ביום ש"פ תצוה תקס"ז, ונרשם ע"י המהרי"ל אחיו של אדה"ז. ונוסח אחר של המאמר (באריכות יותר) הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי נדפס בסידור עם דא"ח רב, ב. ויש נוסח שלישי בכתבי-יד (כמצויין במ"מ) מה שרשם ר' משה בנו של אדה"ז ולא נדפס עדיין.

מאמר זה במקורו אינו שייך במיוחד לפר' חיי"ש, רק שבסופו נזכר "והיינו בחי' כפילא שהיא בחי' מילוי ההי"ן כנודע מענין המכפלה". וע"כ נוסף כותרת בתחילת המאמר "ענין שדה המכפלה" (כותרת זו היא ע"י כ"ק אדמו"ר הצ"צ שהוא הכין והדפיס את מאמרי התו"א).

[בהנחת כ"ק אדהאמ"צ בסידור עם דא"ח לא נזכר כאן מענין שדה המכפלה. ויש לבדוק אם תיבות אלו "כנודע מענין המכפלה" זה הי' רשום בהנחת המהרי"ל או שזוהי הוספת כ"ק אדמו"ר הצ"צ בעצמו אל המאמר, כי גם בתו"א הוסיף הצ"צ כמה תיבות והגהות בתוך מאמרים].

מאמר ב' בתו"א

ב. ד"ה להבין ענין משארז"ל יפה שעה אחת. מאמר זה נאמר ע"י אדה"ז בפר' וישלח תקנ"ז בעיר שקלאוו (עי' בהמ"מ בתו"א). ואולי הוא הנחת מהרי"ל אחיו של אדה"ז (ואי"ז ברור).

גם מאמר זה אינו קשור במיוחד לפר' חיי"ש. ונדפס בתו"א כאן מכיון שתחילתו הוא "לה"ע משארז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט

בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, וצריך להבין הלא תכלית תשובה ומע"ט הוא שמהם נעשו לבושים לנשמה תוכל ליהנות מזיו השכינה בעוה"ב כמאמר הזוהר (פר' ויחי רכ"ד ע"א) ע"פ ואברהם זקן בא בימים באיננו יומין עילאין כו' ווי לי' לההוא גברא דגרע יומין לעילא דכד בעיין לאלבשא לי' באיננו יומין יומא דפגם חסרא לי' מההוא לבושא". והיינו שתוכנו קשור עם פסוק ואברהם זקן בא בימים. ובתחילת המאמר גם נוספה כותרת: "שייך לפסוק ואברהם זקן בא בימים".

[נויש לברר אם כל לשון הזוהר ב' ויחי "ווי לי' לההוא גברא כו'" שהובא כאן במאמר, האם כן ה' רשום במקורו בהנחת המהרי"ל או שהוא הוספת אדמו"ר הצ"צ במאמר כאן להבנת הענין, כי בדרך הרגיל מובא במאמרים רק לשון "ואברהם זקן בא בימים באיננו יומין עילאין", ואילו כאן מפורט כל לשון הזוהר].

מאמר ג' בתו"א

ג. עיין ע"ח שמ"ט פ"ה נמצא אלו הלבושים כו'. ובראש המאמר נדפס כותרת: "לשון אדמו"ר נ"ע בעצמו".

[החידוש במאמר זה שהוא הלשון מה שכתב כ"ק אדה"ז בעצמו, כי בד"כ מכל הדרושים שלו נרשמו הנחות ע"י השומעים ולא רשם הוא בעצמו].

מאמר זה שהוא לשון אדמו"ר הזקן בעצמו, הוא יותר מעמוד אחד בתו"א אך תוכנו נרשם בקיצור מאד, ונמצא מאמר זה בתוס' ביאור מכ"ק אדמו"ר הצ"צ, ונדפס בהוספות שבסוף התו"א (קלט, ג). והצ"צ בעצמו כותב שם: "הנה רבינו ז"ל קיצר בלשונו הזהב כמנהגו וכדי שיובן קצת צריך להעתיק לשונות הזוהר וע"ח במ"ש בענין לבושים אלו...". והצ"צ הולך ומבאר שם בלשונו הזהב, כל שורה ושורה דבר דבור על אופן.

מאמר זה ג"כ אינו שייך במיוחד לפר' חיי"ש, רק שנדפס בתו"א פר' חיי"ש מכיון שמבואר בו ענין לבושי המצוות, וזה שייך לפסוק ואברהם זקן בא בימים באיננו יומין עילאין כו'.

[ברשימת ידידי הר"ר י"י קלר שי' שנדפס בכרם חב"ד חוב' ד' סוף חלק ב', רשם גם מאמר זה בין מאמרי תקנ"ז, כי הוא נקט שמאמר זה הוא ביאור על מאמר הקודם ד"ה להבין משארז"ל יפה שעה אחת שהוא מתקנ"ז. אך באמת לא ניכר שמאמר זה הוא ביאור על ד"ה הקודם, אלא הוא מאמר מיוחד בפ"ע, והדפיסו אדמו"ר הצ"צ בתו"א

חיי"ש כאן משום שהוא ג"כ שייך לפסוק ואברהם זקן גו', אולם לא ידוע לנו זמן רשימת המאמר ע"י אדה"ז באיזה שנים נרשם].

מאמר ד' בתו"א

ד. ד"ה ויצא יצחק לשוח בשדה. במ"מ לא נרשם זמן אמירת המאמר, אך ניכר כי הוא מתקופת ליאזני (והם השנים שלפני שנת תקס"ב, ונק' ג"כ: תקופת לפני פטרבורג). מאמר זה הוא כנראה הנחת מהרי"ל, אולם אי"ז ברור.

מאמרי אדה"ז שלא נכנסו בתו"א

לעיל רשמנו המאמרים שנדפסו בתו"א, אך יש גם מאמרים נוספים מאדה"ז על פר' חיי"ש, שאדמו"ר הצ"צ לא הדפיסם בתו"א, ונרשום להלן גם מאמרים אלו. [גם נוסיף על כל מאמר מה שנ"ל הטעם מדוע לא הדפיסו הצ"צ בתו"א. כמובן יש בזה אפשר ענין עמוק יותר מהשגתינו בשכלנו הדל, ומה שנרשום הוא רק לענ"ד כו', ואם יש למי טעמים אחרים או כיו"ב יכתוב כ"א מה שהוא רוצה].

ד"ה ואברהם זקן

א. מאמר: ואברהם זקן, נדפס בס' מאמרי אדה"ז הקצרים עמ' שפב. זהו דרוש מתקופת ליאזני, ונרשם ע"י כ"ק אדהאמ"צ (כמ"ש במ"מ בס' מאמרים הקצרים שהוא צגוכי"ק אדהאמ"צ).

מה שלא נכנס דרוש זה בתו"א, נ"ל כי הנה דרוש זה הוא נו"א ובקיצור יותר של מאמר ד"ה וארא תקנ"ז שנדפס בס' מאמרי אדה"ז עה"ת ח"א עמ' רלח (ובהוספות שם עמ' 26). ובמ"מ בד"ה וארא שם מביא מרשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ אשר מאמר זה (הנק' דער פרומער וארא) הוא "כי"ק דודינו הרר"ל (אחי אדמו"ר) מיאנאוויטש".

וע"כ כאשר סידר אדמו"ר הצ"צ את מאמרי התו"א, והיו על דרוש אחד נוסח הקצר שרשם אדמו"ר האמצעי ונוסח הארוך שרשם המהרי"ל, לא בחר הצ"צ להדפיס את נוסח הקצר. כי אף שבמאמרי התו"א יש הן הנחות שרשם המהרי"ל והן הנחות שרשם כ"ק אדהאמ"צ, אך עיקרו של ספר התו"א הי' מיועד להנחות המהרי"ל.

הנחות מהרי"ל בתו"א

וכ"כ הצ"צ בדף השער של התו"א: "וניתנו לכתוב רוב הדרושים על ידי אחיו תלמידו הרב הגדול בישראל ירא וחרד לדבר ה' מוהר"ר

יהודה ליב זצ"ל מ"מ ומ"צ דק"ק יאנאוויטש, וע"פ ציווי כ"ק אדמו"ר נ"ע כתבם כתיבה תמה ומאושרה ורובם סדרם לפני אחיו אדמו"ר נ"ע והוא הגיה אותם בכבודו ובעצמו וכתבו וכלשונו.

ועי' גם בשו"ת הצ"צ חו"מ ס"ע סק"ט, וז"ל (בנוגע לס' תו"א): "אדמו"ר נ"ע דרשותיו הי' כותב אחיו הרי"ל ז"ל והוא הי' משלם לו להפיצם בישראל לכל השומעים, ואחר הסתלקותו נ"ע לא נמצא כלל הכתבים אצל היורשים ולא נודע מהם, כ"א אחד מיוצאי חלציו [וקאי כאן על כ"ק אדהצ"צ עצמו, רק מכיון שהתשובה שם היא בנוגע לשקו"ט בהלכה בעניני ירושה, הוא כותב על עצמו בסגנון של גוף שלישי] טרח והשיגם מידי התלמידים השומעים והיו מעורבים עם עוד הרבה כתבים של כותבים אחרים כו' והוא בירר מתוכם הכתבים של הרי"ל ז"ל לפי האומדנא שלו והכרת לשונו היטב והגיהם ועשה מהם ספר להדפיס". ע"כ.

מאמר שלא הי' בשלימותו אצל הצ"צ

באמת גם ד"ה וארא תקנ"ז, שהוא מאמר נכבד מאד (ויש אודותו בשיחות רבותינו) ונמצא בגוכי"ק מהרי"ל עם הגהות בגוכי"ק אדה"ז, בכל זאת גם הוא לא נדפס בין מאמרי התו"א [בתו"א יש שני מאמרים ד"ה וארא אך הם דרושים אחרים מתקס"ב ותקס"ה ואינם זה של פר' וארא תקנ"ז]. ובזה נ"ל כי יש הוכחה ממק"א שמאמר זה לא הי' אז בשלימותו אצל אדמו"ר הצ"צ ומכיון שלא השיגו ע"כ לא הדפיסו בתו"א. ואכמ"ל כי כאן דברינו הם על דרושי פר' חיי"ש].

ד"ה ואברהם זקן, וד"ה וארא אל אברהם

ונחזור לדברינו על מאמר ואברהם זקן, שנדפס במאמרים הקצרים, שהוא נוסח אחר וקצר של הדרוש וארא תקנ"ז שנד' במאמרי אדה"ז עה"ת. [ויש להוסיף ציון זה בהמ"מ בספרים הנדפסים, כי הן בס' מאמרי אדה"ז הקצרים והן בס' מאמרי אדה"ז עה"ת, וכן בהרשימה שבסוף הכרם חב"ד ח"ד, לא צויין עדיין על הקשר שבין מאמר ואברהם זקן ומאמר וארא, שזהו אותו דרוש בב' נוסחאות א' מאדהאמ"צ וא' ממהרי"ל].

החידוש שבמאמר זה הוא שהנחת כ"ק אדהאמ"צ הוא נוסח הקצר ואילו הנחת המהרי"ל (שמתחיל בפסוק וארא) הוא הנוסח הארוך, ובד"כ הסדר הפוך שמאמרי המהרי"ל הם בנוסח קצר יותר ממאמרי אדהאמ"צ. ורק בתקופת ליאזני נמצא להיפך שהמהרי"ל האריך יותר בהנחותיו.

ואל יפלא על שזהו אותו מאמר שנאמר ע"י אדה"ז (בפ' וארא תקנ"ז), ונרשם בשתי התחלות שונות, שבהנחת אדהאמ"צ הוא עה"פ "ואברהם זקן" ובהנחת המהרי"ל מתחיל "וארא אל אברהם". כי נמצא כן כמה פעמים ואכ"מ.

ד"ה והאיש משתאה

מאמר שני מאדה"ז של פ' חיי"ש שלא נדפס בתו"א הוא ד"ה והאיש משתאה לה מחריש לדעת.

נמצאים מן דרוש זה ב' נוסחאות: א. הנחת אדהאמ"צ, נדפס בסידור עם דא"ח דף צ"א. ב. הנחת הר"מ בן אדה"ז, נדפס בסה"מ תקס"ג ח"א עמ' לו-לט (בהנחת הר"מ המאמר מחולק לב' חלקים, הראשון מתחיל: להבין מארז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות. והמשך שני מתחיל: ותמהר ותער כדה גוי והאיש משתאה).

דרוש זה לא נדפס בתו"א, ואפשר כי אין הנחת מהרי"ל מדרוש זה. ואילו הנחת אדהאמ"צ הלא כבר נדפס בסידור עם דא"ח (שהדפסתו הי' בשנת תקע"ו, לפני הדפסת התו"א בשנת תקצ"ז). והנחת הר"מ בן אדה"ז בענין זה היא קצרה ואולי לא היתה ראוי' לפני הצ"צ, אף שבמקומות אחרים בתו"א כן הדפיס הצ"צ הנחות של הר"מ.

[ובאזה"ת חיי"ש דקכ"ז ע"ב יש שם ג"כ מאמר זה עם הגהות הצ"צ כו', ולא בדקתי שם כעת איזו הנחה היא. וגם האם היא נוסחא חדשה אפשר זהו עיבוד מהצ"צ עצמו, כי בשנת תקס"ג עדיין לא הי' הצ"צ כותב הנחות].

מאמרים: ויהיו חיי"ש, ויצחק בא

מאמר נוסף שלא נדפס בתו"א: ד"ה ויצחק בא מבוא באר לחי רואי, נדפס בס' מאמרי אדה"ז עה"ת ח"ב עמ' תקז. (וע"ש במ"מ, ובס' מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ד עמ' א'רמט).

במאמר זה מבואר ענין יצחק ע"ד הקבלה והחסידות והתחלתו בפסוק מפרשתינו, אך הוא דרוש שנאמר מאדה"ז בחגה"ס, ותוכנו ביאור נכבד בענין עבודת ר"ה ויוהכ"פ וזמן שמחתינו. והוא דרוש השייך לימים נוראים וחגה"ס.

יש גם מאמר ד"ה ויהיו חיי"ש משנת תקס"ו, והוא ביאור על הזוהר בפ' חיי"ש, ומאמרים השייכים לזוהר לא נכנסו בתו"א.

